

Ieteikumi, komentāri, jautājumi par Eirāzijas lūša SAP darba variantu

1. Komentārs: mulsina Word dokumentā (Saņemtie priekšlikumi Eirāzijas lūša sugas aizsardzības plāna (SAP) pasākumiem un aktivitātēm) paustais par rīcību, kad tiks pārsniegta vides ietilpība - šādu varbūtību nevar izslēgt kā absolūti neiespējamu (un pašu lūšu interesēs ir to nepārsniegt), attiecīgi derētu vismaz pāris teikumi.

Atbilde: Vides ietilpības jēdziens ir vairāk teorētisks un raksturo populācijas pašatjaunošanās potenciālu (vislielākais tas ir, ja faktiskais populācijas lielums ir 50% no vides ietilpības). Ietilpības pārsniegšana netiek akcentēta atjaunotajā SAP, jo:

- 1) **Mērķi** tiek īpaši uzsvērts “.... nenosakot maksimāli pieļaujamo skaitu.....”
- 2) **Lūsis** ir pašregulējoša suga, un dzīvnieku skaits nebūs tik liels, lai sasniegtu vides maksimālo ietilpību, jo galvenais ietilpību noteicošais faktors – stirnas – tiek patērēts arī medību saimniecībā un citu plēsēju (vilku, lapsu) barībā.

2. Komentārs: SAP 29. lpp. minēts, ka lūšiem Latvijā pašreiz ir labākais populācijas stāvoklis pēdējo 100 gadu laikā, suga samērā strauji tuvojas vides ietilpības robežai (19. att.) un tai ir augstākais ģenētiskās daudzveidības indekss starp pētījumā iesaistītajām 7 populācijām. Tas ir panākts līdzšinējā apsaimniekošanas režīma rezultātā. Līdz ar to ir pamats uzskatīt, ka līdzšinējā populācijas apsaimniekošana ir bijusi veiksmīga. Tādēļ uzskatām, ka jebkādam izmaiņām lūšu populācijas turpmākajā apsaimniekošanā jābūt ļoti labi pamatotām un argumentētām. Arī Eiropā kopumā lūšu populāciju stāvoklis uzlabojas, līdz ar to nav pamata ieviest kādus jaunus aprobežojumus.

Atbilde: SAP ir stratēģisks dokuments sugas aizsardzībai un apsaimniekošanai. Līdz ar to ir iekļauti arī pasākumi, kas būtu veicami, ja populācijas stāvoklis pasliktinās.

3. Komentārs: Sugas aizsardzības plāns lūšim ir izstrādāts kopš 2002.gada. // Kā notikusi attīstība aizsardzības stratēģijās?/ Kādas izmaiņas notikušas/ Kādas bijušas kļūdas? / Kas pilnveidots kopš 2002.gada?!

Atbilde: Attīstība aprakstīta SAP ievadā 6.-7. lpp.

4. Jautājums: Ja lūsis tiek atzīts par nemedījamu ar ierobežotu izmantošanu, respektīvi, ja lūsis pēkšņi paliek par apdraudējumu, iespējas būs monitoringa robežās regulēt lūšu skaitu?

Atbilde: Jā

5. Komentārs: 2.1. Par draudiem populācijai - minētas medības. Lūdzu precizēt - "nelikumīgas medības", jo ka gan likumīga medīšana var negatīvi ietekmēt populāciju, ja tās notiek saskaņā ar SAP?

Atbilde: Uzskaitījums ir publicēts Kaczensky et al. 2013, līdz ar to nav tiesību mainīt publikācijā minētos faktus. Pie tam šis uzskaitījums attiecināms uz Eiropu kopumā un nav saistīts ar kādas valsts SAP pasākumiem.

6. Komentārs: Var secināt, ka kopš lūšu medības ir ierobežotas, izšaušanas rādītāji neaplicina to, ka lūši tiktu vairāk saudzēti. Laikā kad notika lūšu neierobežota medīšana, kā plānā teikts – 20.gs beigās, izšaušanas apmēri bija pat mazāki nekā sākot no 2008/2009.gada un arī pēdējā laikā!! Tieši otrādi no 1968.gada līdz 1980.gadam – grafiks rāda vismazāko lūšu izšaušanas apjomu!

Atbilde: Norādītajā periodā lūšu Latvijā bija mazāk nekā mūsdienās, tādēļ arī mazāk nomedīja. Tas nenotika ar mērķi saudzēt.

7.Komentārs: 38.lpp medību tradīcijas (proti, vēlmi medīt sugu ilgtspējīgi) iespējams izmantot kā regulējošu instrumentu lūšu aizsardzībā, kas mazina domstarpības jautājumos par lūšu it kā pieļaujamo skaitu un ietekmi uz citu sugu populācijām. Man grūti to zinātniski pamatot, bet vai līdz šim medības nav bijis tas, kas nodrošinājis lielo plēsēju populācijas stāvokļa stabilitāti - proti, bez lieliem skaita kritumiem un kāpumiem?

Atbilde: 38. lpp : Līdz ar to ļoti būtiski izvēlēties pamatodus argumentus lūšu medību ierobežojumiem, neradot iespaidu, ka apdraudētas tiek medību tradīcijas.

8. Komentārs: Gluži pretēji – medību tradīcijas (proti, vēlmi medīt sugu ilgtspējīgi) iespējams izmantot kā regulējošu instrumentu lūšu aizsardzībā (!), kas mazina domstarpības jautājumos par lūšu it kā pieļaujamo skaitu un ietekmi uz citu sugu populācijām.// ABSURDS! NAV SNIEGTI NEKĀDI PAMATOJUMI ŠĀDAM PIENĒMUMAM. Uz kā balstās šādi analfabētiski apgalvojumi? (Avoti/ Pētījumu dati, kas to apstiprina) Absolūti nepamatots, sabiedrību maldinošs apgalvojums, kam nav nekāda sakara ar zinātni – zinātnisku pētījumu ceļā balstītiem pierādījumiem! Šādiem pieņēmumiem, kam nav nekāda sakar ar zinātni, nav vietas Sugas aizsardzības plānā.

Atbilde: Komentētājam nav informācijas. Ilgtspējīga savvaļas sugu izmantošana medībās nav pretrunā ar to aizsardzību (Sutherland W.J. 2000. The Conservation Handbook: Research, Management and Policy. – Blackwell Science, Oxford, London, Edinburgh, Malden, Carlton Victoria, Paris). Medišanas iespēja tiek pieļauta arī Eiropas lielo plēsēju populācijām (Linnell et al. 2008).

9. Komentārs: Zinātnieki un sugas aizsardzības speciālisti izstrādājuši konceptuālus ieteikumus, kas vienlaikus atbilst kā starptautisko tiesību aktu prasībām, tā arī valstu sadarbības uzlabošanai vienotā lielo plēsēju populāciju praktiskajā aizsardzībā un apsaimniekošanā (Linnell et al.2008, Boitani et al. 2015) // Vajadzētu minēt, konkrēti kuri ir sugas aizsardzības speciālisti Latvijā un kura tieši institūcija ar to nodarbojas.

Atbilde: <http://www.lcie.org/About-LCIE/-Who-are-we>

10. komentārs: Bez kontroles, bezlimitu sugas izšaušanas sistēma funkcionējusi pirms 2003.gada? Nemaz nerunājot par kaut kādu medību tradīciju piesaukšanu vai atsaukšanos uz šādu jēdzienu plānā! Tā ir vienkārši šaušanas prakse un nekas vairāk!!

Atbilde: Šī prakse sniedz ļoti labu neietekmētu materiālu, lai vērtētu populācijas atjaunošanās spēju pēc mazāk ierobežotām medībām, nekā tās ir šobrīd (limits, saīsināta sezona).

11. komentārs: 16.lpp Mātīšu skaita proporcija kaķēnu un pieaugušo grupā neatspoguļo reālo situāciju populācijā, jo Igaunijā ir aizliegts medīt mātītes ar mazuļiem. Līdz ar to medībās selektīvi vairāk tiek nomedīti individuāli dzīvojošie lūši. Word dokuments - priekšlikumi: Aizliegt medīt lūšu mātītes, kas ir kopā ar mazuļiem. Vai šie abi punkti nav pretrunā? Šis ir medību ētikas jautājums, jo sanāksmē Dr.Biol J. Ozoliņš atzina, ka tie dažie gadījumi, kad mazuļi aiziet bojā, ja mātīte nomedīta pārāk ātri, negatīvi neietekmē lūšu populāciju.

Atbilde: Igaunijas piemērs atspoguļo informāciju par to, ka no esošās medību prakses Igaunijā nevar precīzi gūt informāciju par mātīšu skaitu kaķēnu un pieaugušo grupā – jo ir aizliegums medīt mātīti (pieaugušo grupa), ja tā ir ar mazuļiem (kurus drīkst medīt). Līdz ar to nav salīdzināma dzimuma pārstāvēniecība dotajās vecuma grupās, proti, mātītes starp nomedītajiem kaķēniem ir biežāk nekā starp nomedītajiem pieaugušajiem lūšiem Punkti nebūtu pretrunā, jo šāda pieeja nodrošina sugas ilglaicīgu apsaimniekošanu no sugas vairošanās perspektīvas.

12. komentārs: ...cik mednieku un cik dienu gadā veltī lūšu medībām un zīdītāju medībām kopumā, kuru laikā iespējama neplānota lūšu nomedīšana. !!!/ KĀ VAR BŪT NEPLĀNOTA lūša nomedīšana, ja sauga atrodas ES Biotopu direktīvas aizsardzības statusā un Latvijas izņēmuma gadījums (direktīvas IV pielikums) nosaka, ka suga ir medījama tikai izņēmuma kārtā?! Kā var plānā runāt par kaut kādām neplānotām lūšu medībām?!

Atbilde: Teksts veidots kontekstā ar pastāvošās kārtības noteikumiem, kad noteiktā limita ietvaros lūšus atļauts iegūt medību laikā, kas plānotas citu dzīvnieku (brīžu, aļņu, meža cūku ieguvei). Vārdu “neplānots” iespējams nomainīt ar “neparedzēts”.

13. komentārs: 38.lpp Tieši viengadīgie lūši ir tā populācijas rezerve, kas var nodrošināt visdrīzāko skaita palielināšanos vai atjaunošanos pēc medībām, jo tie jau nākamajā gadā (īpaši mātītes) var kļūt par populācijas reprodūktīvā kodola sastāvdaļu. Iespējams kļūdos, bet vai nav tā, ka tieši pieaugušie dzīvnieki ir tie, kas nodrošina spēju populācijai atjaunoties. Vismaz līdz šim attiecībā uz citu sugu dzīvnieku medībām, visilgtspējīgākais veids, kā nodrošināt populācijas labsajūtu, ir medījot jaunos dzīvniekus, nevis vecos?

Atbilde: Visilgtspējīgāk būtu nomedīt līdz viena gada vecumam. Izdzīvojušie viengadīgie dzīvnieki lūšiem ir tikpat svarīga demogrāfiskā grupa, kā “perspektīvie” buļļi staltbrīžiem. Tie nodrošina areāla saglabāšanos vai paplašināšanos, jo ir vismobilākie. Pieaugušie tiešām nodrošina atražošanu, bet viengadīgo stāvoklis ir īpaši monitorējams situācijā, kad medī “pirmo, kas pagadās”, lai neveidotos “demogrāfiskā bedre”. Šī grupa ir tiešām nozīmīga, jo mazuļu pirms medībām dabā ir daudz, dažāda vecuma pieaugušo arī daudz, bet viengadīgo vismazāk.

14. komentārs: 40.lpp Latvijā ievāktā nomedīto lūšu paraugkopa rāda arī to, ka populācijā ir maz vecu dzīvnieku. Nomedī vairāk jaunos, bet tas nenozīmē, ka veco ir maz. Jo medību sekmes bieži nosaka arī pieriedzējušo dzīvnieku pieredze un spēja izvairīties no cilvēka.

Atbilde: Absolūtā vai vidējā vecuma samazināšanās populācijā nevarētu būt izskaidrojama ar dzīvnieku pieredzi, īpaši ne lūšu gadījumā. Diemžēl, nav sistematizēti novērojumi par lūšu uzvedību medību laikā. Ja lūšus medī pārsvarā nejauši, tam medībās nav uzbrucis suns vai ticis savainots, gluži otrādi – viņš varētu kļūt

nepiesardzīgāks un “paļauties uz spēju” palikt nepamanīts. Taču SAP kontekstā interesē tendence, un, ja tā rāda vecuma samazināšanos, tam ir jāpievērš uzmanība.

15. komentārs: Metiena lielums pēc dzemdībām, vai vidējais pēc novērojumiem gada laikā. Kā var būt tā, ka Latvijai par šo rādītāju savvaļā NAV DATU?! Kā var būt tā, ka lūsis ir tik daudz un daudzveidīgi pētīts, taču trūkst datu par tik svarīgu rādītāju, kā metiena lielums savvaļā?! Kā tādā gadījumā var veikt kaut cik adekvātu ikgadēju nometīšanas limitu noteikšanu? Igaunijai vismaz ir – metiena lielums ziemā, Latvijai - datu nav nekādu!

Atbilde: Nepublicēti novērojumi Latvijā ir. 2. tabulā apkopoti tikai publicētie dati. Līdz šim esam publicējuši un aprēķinos izmantojuši tikai prenatalās auglības datus, jo tie visprecīzāk atspoguļo populācijas bioloģisko pieaugumu. Novērojot dabā, nevar zināt, vai daļa piedzimušo kaķēnu jau ir gājuši bojā, vai netiek pamanīti.

16. komentārs (3): Mednieku motivācija. Projektā uzsvērts, ka, papildus citiem ieguvumiem, **centrālais dzinulis ir konkurence par stirnām**. Katrai medījamaļai sugai var atrast konkrētu interešu objektu, kurā krustojas cilvēka un dzīvnieka intereses. Savā mūžā neesmu nometījis nevienu lūsi, bet no stirnu postījumiem ciešu vienalga - kur taisnība?

Šis ir tiešām pamatots viedoklis, balstīts uz aptaujām, jeb tikai iesakņojies pieņēmums?

53.lpp Vairāk nekā puse aptaujas respondentu jutās apmierināti ar esošo lūšu skaitu Latvijā un 20–30% vēlēās, lai lūšu būtu vairāk (24. att.). 2017. gada aptaujā (A. Žunna et al. nepublicēti dati) 45% ģimenēm piederīgo respondentu bija apmierināti ar esošo lūšu skaitu, bet starp mednieku organizāciju pārstāvjiem tādu bija vairāk – 53% (25. att.). Vai šis nav pretrunāt ar sākotnēji norādīto motivāciju - ka lūšus medī kā konkurentus. Ja tā būtu, lielākā daļa mednieku pieprasītu lūšu skaita samazinājumu. Kā liecina aptauja, tikai ļoti neliels skaits norādījis, ka lūši būtu iznīcināmi vai to skaits samazināms. Tādēļ jautājums par to - vai teksts par mednieku uzskatu, ka lūsis ir konkurents, patiesībā ir pieņēmums un stereotips?

Atbilde: SAP tekstā (37.lpp) minētais piemērs lūša medībām kā konkurences par stirnām mazinājums ir pieminēts joprojām pastāvošā stereotipa dēļ. Arī 2017.gadā veiktā aptauja norāda, ka brīvajos komentāros lūsis tiek minēts kā galvenais apdraudējums stirnām un citiem vidēja izmēra zīdītājiem, kā arī putniem. 54,2%

aptaujāto mednieku uzskata, ka lūšu skaits jāuztur esošajā līmenī, bet 29,2% vēlētos to nedaudz samazināt. Paralēli tam aptauja liecina, ka mednieki, kaut arī pārspīlē zaķu un graužēju lomu lūšu barībā, labi zina, ka stirna ir galvenais lūšu barības objekts.

Minēto pirmo komentāru uzskatām kā individuālu pieredzi un paturam tiesības šī stereotipa minēšanai.

17. komentārs: Plānā iztrūkst datu - kāda procentuāli bijusi aptaujāto lauku ģimeņu attiecība pret pilsētnieku ģimenēm. Pilsētnieku attieksme un viedoklis, kā var saprast, vispār nav apzināts šajā aptaujā, attieksme pret sev piederošo dabas resursu un tā izmantošanas modeli, kas virzīts uz dabas aizsardzību un ekoloģiju.

Atbilde: 60,4% pilsētu iedzīvotāji starp aptaujātajiem ģimeņu pārstāvjiem un 54,9% starp aptaujātajiem medniekiem. Informācija tiks iekļauta SAP.

18. komentārs: Par SAP projekta 3.1.nodaļas noslēgumā minēto tiesiskās aizsardzības vērtējumu. Lūdzu smalkāk pamatot - ar ko un kādā veidā medību jomu regulējošo normatīvo aktu izmaiņas (!) ir apgrūtinājušas lūšu labsajūtu un pasliktinājušas populācijas stāvokli (skaista dinamika pozitīva). Citādi sanāk – pēdējo grozījumu veikšanai demokrātija tika ievērota - katram bij iespēja izpausties. Bet nekā - priekšlikumi rodas tikai tagad.

Atbilde: Par populācijas stāvokļa nepasliktināšanos plānā ir jau minēts. Atjaunotā SAP sugas aizsardzības mērķis tiek definēts kā uzdevums “nodrošinot lūšu kā vienota un funkcionāla dzīvās dabas komponenta klātbūtni cilvēku apdzīvotās un apsaimniekotās ainavās, vienlaikus respektējot un veicinot dažādi nodarbinātās sabiedrības dzīves kvalitāti un labklājību”. Šis mērķis atbilst lielo plēsēju un cilvēku sabiedrības līdzāspastāvēšanas koncepcijai, kas izvērstā veidā aprakstīta Pasaules Dabas aizsardzības savienības Eiropas Lielo plēsēju aizsardzības iniciatīvas izstrādātajā Manifestā lielo plēsēju aizsardzībai Eiropā.” Medības ir viens no ainavu apsaimniekošanas un sabiedrības nodarbinātības veidiem. Tā kā medības regulētajos normatīvajos aktos tika veikti grozījumi, kuri tām pielīdzina arī iežogotās platībās audzētu savvaļas sugu zīdītāju nogalināšanu (pret ko darba grupā bija iebildumi, kas netika ņemti vērā), kā arī citi grozījumi, pēc kuriem netiek garantēta Direktīvā aizliegtu medību rīku un paņēmienu neizmantošana lūšu medībās, lūšu aizsardzība medījama dzīvnieka statusā SAP izstrādātāju izpratnē kļuvusi nepietiekama.

19. komentārs: Aizsardzības mērķa formulējumā būtiskākie iebildumi:

- 1) nav likts akcents uz sugas aizsardzības aspektu! Aizsardzības statuss - „sugas saglabāšana labvēlīgā aizsardzības statusā” – šis aspekts nonivelēts, aizstājot ar „labvēlīgu stāvokli”;
- 2) Baltijas populācijas nepārtaukta areāla nodrošināšana, par ko runāts plānā kā par ļoti būtisku faktoru, mērķa formulējumā aizstāts ar „labvēlīga stāvokļa sasniegšanu un uzturēšanu Baltijas lūšu populācijā”;
- 3) nekas mērķī nav teikts par sugas augstas vides bioloģiskās ietilpības saglabāšanu un uzturēšanu ekosistēmās – kas ir noteicošais runājot par sugas aizsardzības mērķi. Šeit jau konsekventi tiek pausts noraidījums aizsardzības mērķa sasaistei ar vides bioloģisko ietilpību – „nenosakot maksimāli pieļaujamo skaitu un dzīvesvietu daudzumu”.

Atbilde: 1) Vārdu “aizsardzības” iespējams pievienot.

2) Nepārtraukts areāls ir viens no labvēlīga populācijas stāvokļa kritērijiem.

3) Mērķis vairāk attiecas uz “sociālās” jeb saimnieciskās ietilpības palielināšanu. Tas netiešā veidā ir pateikts – “nodrošinot lūšu kā vienota un funkcionāla dzīvās dabas komponenta klātbūtni cilvēku apdzīvotās un apsaimniekotās ainavās, vienlaikus respektējot un veicinot dažādi nodarbinātās sabiedrības dzīves kvalitāti un labklājību”. Praksē – jo lielāka atšķirība starp bioloģisko un sociālo ietilpību, jo augstāks risks. Tā kā pašreizējos apstākļos mēs nesaskatām risku bioloģiskās ietilpības saglabāšanai, tad mērķi to neminam.

20. komentārs: Kopumā neredzu pamatu normatīvo aktu izmaiņu uzdevumam, jo normatīvo aktu bāze pamatā nav izmainījusies un svarīgākais ir populācijas stāvoklis kā kritērijs atļaujai iegūt individuus ierobežotā apjomā. Normatīvi ir jāpiemēro pēc būtības un jēgas un stingra aizsardzība nenozīmē aizliegumu iegūt

Atbilde: To varētu teikt, ja nebūtu notikušas citas izmaiņas normatīvajos aktos, nenorādot uz lūsi, kā izņēmumu. Tomēr kopš 2004. gada ir radušies daži “caurumi” normatīvo aktu bāzē – atsaucis uz SAP pazušana MN, medības iežogotajās platībās, Direktīvas sugām aizliegtie ieroči un medību rīki, metodikas trūkums uzskaites instrukcijā u.c.

21. komentārs: Par priekšlikumiem normatīvo aktu grozījumiem 6.1.nodaļā:

1. SBAL 6.panta otrā daļa

- mikroliegumu izveidei ir vismaz tāda pati sabiedrības pretestība kā medību aizliegumam un tas nevairos lūšu popularitāti.

Atbilde: Papildinājums SBAL tiek ierosināts tādēļ, ka pašreizējā redakcijā šī likuma prasības attiecībā uz lūšu aizsardzību neatšķiras, no tām prasībām, kas attiecas uz BD V pielikuma sugām. Līdz ar to BD nav pilnībā ieviesta nacionālajos tiesību aktos. Frāze "...kā arī stingri noteiktos apstākļos pēc izvēles principa un ierobežotā apmērā atļauj medību tiesību lietotājiem Eiropas Kopienā nozīmīgu zīdītāju sugu, kurām nepieciešama aizsardzība, atsevišķu īpatņu ieguve ierobežotā skaitā, ko saskaņo ar Dabas aizsardzības pārvaldi un organizē atbilstoši attiecīgās Sugas aizsardzības plānam" nenozīmē, ka ierobežotā īpatņu ieguve tiks regulēta mikroliegumos. Ja to var uztvert šādi, varam veidot atsevišķu 6. panta daļu ar šo prasību.

- a) priekšlikums ir pretrunā ar projekta 6.2.nodaļā minēto, pie tam projektā uzsvērts, ka lielākā daļa populācijas mītinaš ārpus ĪADT un attiecīgi šādām teritorijām nav nozīmes lūšu labsajūtā.

- b) 6.1. punktā kā priekšlikums ir minēts mikroliegumu noteikšana, tajā pat laikā 6.2. punktā norādīts, ka mikroliegumu izveidošana nav nepieciešama

Atbilde: 6.1. priekšlikums nav saistāms ar aizsargājamu teritoriju veidošanu, bet ierobežotas ieguves organizēšanu un deleģējumu Valsts meža dienestam visā valsts teritorijā.

- gribētos ierosināt sekojošu priekšlikumu MK kārtības ruļļa izmaiņām "Katram, kurš izsaka priekšlikumu normatīvo aktu grozījumiem, vienlaikus jāsniedz šī priekšlikuma īstenošanas administratīvā sloga aprēķins."

Atbilde: bez komentāra, jo neatbilst SAP kompetencei

2. a) ML 3.panta ceturtais daļa, MN 1.1., 3.1.5., 7prim un 48prim punkti - ja nu patiesi bez tā nekādi nevar, tad priekš kam tik sarežģīti? Pilnīgi pietiek ar priekšlikumu svītrot 3.1.5.punktu. Attiecīgi lūsis tiek izņemts no medījamo sugu saraksta un turpmāk tiek medīts saskaņā ar likumdošanu nemedījamo sugu ieguves jomā. Priekš kam mocīt divus dienestus, ja pietiek ar vienu (DAP)?

b) 59.lpp Ieteikums svītrot 3.1.5. punktu. Esošā sistēma jau nosaka skaidras prasības, ir pierādījies, ka šīs sistēma strādā. Aptauja arī liecina, ka sistēma nebūtu jāmaina. Kādēļ svītrot šo dzīvnieku no noteikumiem, ja tā izmantošana tāpat būs atļauta. Ja ir vēlme visu vēl padarīt sarežģītāku un pastiprināt t.s. konfliktu, tad šis būs viens no labākajiem veidiem to izdarīt.

c) papildinājums Medību noteikumu 48¹

Acīmredzot, valsts institūcijām ir lieki resursi. Vai tad DAP neuzticas VMD? Cik ilgi notiks saskaņošana, uz kādiem principiem balstīsies DAP viedoklis un kritēriji? Administratīvais slogs, šķiet bija jāsamazina, nevis jāpalielina.

Atbilde: Eiropas Kopienā nozīmīgu sugu ieguvei izņēmuma kārtā (BD 16. pants) būtu jābūt nodrošinātai pret visiem iespējamiem riskiem, lai nepasliktinātu to labvēlīgu aizsardzības stāvokli. Neatbilstība sugas statusā starp normatīvajiem aktiem ir viens no riskiem, jo kļūst sarežģīti orientēties pretrunīgo regulējumu hierarhijā, kā rezultātā iespējami pretlikumīgi lēmumi un rīcības.. Īpaši aizsargājamo sugu izmantošana, kuru ieguve notiek medību procesā (medību ieroči, līgumi par medību tiesībām, drošības prasības u.c.) jāpārrauga abām institūcijām, jo tas izriet no valstī jau esošās pārvaldes prakses un normatīvās bāzes. Vienīgi DAP kompetencē var būt tādas īpaši aizsargājamas sugas kā roņi, sīkie zīdītāji, bezmugurkaulnieki u.c., kam nav saistības ar medībām, savukārt tikai VMD kompetencē ir medijamie dzīvnieki, kuri nav īpaši aizsargājami. Principiem un kritērijiem visām iesaistītajām pusēm jābūt vienādiem – populācijas labvēlīgs aizsardzības stāvoklis. Izejošā informācija – monitoringa dati. VMD ir viens no monitoringa veicējiem. Ir pat ļoti vēlams, lai monitoringa izpildītājs vienpersoniski neinterpretē rezultātus un nepieņem lēmumus.

3. MN 25.punkts - pārskatus ir doma laika gaitā likvidēt vispār.

Atbilde: Pārskatus var likvidēt papīra formātā, bet kā informācijas avotam, ko pilda mūsdienu IT vidē, tiem ir jā saglabājas. Tie taču ir vienīgie reālie dati par jebkuras izmantotas populācijas stāvokli. Pat zvejniekiem prasa pildīt nozvejas žurnālu.

4. Šaubas par lūšu statusu var ievērojami samazināt, ja iemetam aci Administratīvā procesa likuma 17.pantā, īpaši tā ceturtajā daļā, kā arī 15.pantā.

Atbilde: Kaut arī SAP izstrādātāji nepārstāv valsts pārvaldes vai tiesības uzraugošu iestādi un SAP sākotnējā redakcija varētu nebūt juridiski pilnīgi korekta, ieteikumos normatīvo aktu grozījumiem ievēroti tieši šie principi. Ir konstatēta pretruna starp diviem vai pat trim Ministru kabineta noteikumiem, tādēļ vadāmajos pēc EP direktīvā noteiktās prasības – lūšu ieguvī organizēt kā nepārprotamu izņēmuma pasākumu, kura nosacījumi precīzāk jāietver valsts iekšējos normatīvajos aktos.

22. komentārs: SAP projektā neatradu info par autoruprāt pareizāko finansējumu avotu preventīvajiem pasākumiem un postījumu kompensāciju izmaksai. Ideja par VARAM un dabas aizsardzības līdzekļiem ir tikusi noraidīta (Word doc), jo lūsis ir medījams. Mednieki limitus izpilda pilnībā un tiem nav ļauts medīt cik paši vēlas, jo lūsis ir aizsargājams - arī neko nevar paprasīt. Tātad var secināt, ka līdzekļi jāmeklē VMD krājumos, jo šī iestāde apstiprina limitu? Protams, no vienas puses finanses nav SAP kompetencē, bet no otras - ja tēma aizskarta, tad jāsaka līdz galam. Un varbūt vismaz SAP var pateikt to, uz ko likumdošana nobuksējusi -kas tad lūsis ir - īsi un konkrēti. Un tad būs skaidrāk saprotams, kur meklēt atbildīgo maksātāju.

Atbilde: Atjaunotajā SAP ierosinātās izmaiņas normatīvajos aktos tiek piedāvātas, lai sakārtotu sugas juridisko statusu. Atbildīgajai iestādei par atbalstu aizsardzības pasākumiem un postījumu kompensācijai ir jāizriet no pieņemtajām/noraidītajām izmaiņām normatīvajos aktos.

23. komentārs: negribētu piekrist, ka ir lietderīgi noteikt limitu maksimālo robežu (150 gab.gadā). Viena gada nelabvēlīgā pieredze tika piedzīvota laikā, kad populācijas skaitliskais lielums ne tuvu nebija tāds kā šobrīd un mēs tikai provizoriski spējam

iedomāties faktisko vides ietilpību. Var sanākt pārsteigumi. Tāpēc atļaujos domāt, ka lietderīgāk palikt pie %.

Atbilde: 1997.gadā 150 nomedītie lūši atbilst 21% no tajā laikā uzskaitītās/novērtētās populācijas. Pēdējos gados lūšu populācija tiek vērtēta kā 600-800 indivīdu liela un nepārsniedzot 150 indivīdu nomedīšanu, netiks pārsniegts 20% sliekšnis.

24. komentārs: 38.lpp Latvijā 1997. gadā pēc vairāk nekā 150 lūšu (21% no 700 uzskaitītajiem) nomedīšanas, to pieaugums gan oficiālajā uzskaitē, gan medību rezultātos strauji apstājās (18., 21. att.). Vai iespējams izteikt vispārējus pieņēmumus, balstoties uz vienu gadījumu 1997.gadā?

Atbilde: Arī viena gada pieredze ir būtiska, it īpaši: "Kaut arī procentuāli tika nomedīts apmēram tas pats lūšu daudzums, kas nākamajos gados konstatēts piedzimstam, medību slodze izrādījās pārāk liela, lai populācija atjaunotos". Ir jāraugās uz tendencēm, kuras neveido tikai viens gads. Vienā gadā tiek novērots konkrētais lūzums tendencē, savādāk tas nemaz nevar būt. 18. attēlā redzams, ka šāds lūzums iestājās arī 80to gadu sākumā pēc 200 lūšu nomedīšanas, kaut arī absolūtā vērtējumā populācijas lielumi ir ļoti dažādi. Tādēļ no zinātniskā viedokļa nav ieteicams vadīties tikai pēc oficiāli vērtētā skaita, bet tendencēm un tendenču izmaiņām.

25. komentārs: 63. lpp. teikts, ka: "ja visi minētie rādītāji apliecina labvēlīgu lūšu populācijas stāvokli, limitu plāno 10-20% robežās no populācijas vērtējuma pirms medību uzsākšanas". Vai šeit domāts monitoringa veicēju jeb VMD veiktais populācijas novērtējums?

Atbilde: Nākotnē nevajadzētu būt atšķirībām starp monitoringā iegūto un VMD veikto vērtējumu. VMD mežziņu ziņojumiem pēc Uzskaites instrukcijas projektā aprakstītās jaunās metodikas ir jāklūst par monitoringa sastāvdaļu.

26. komentārs: Trūkst vienotas sistēmas, kas ļautu iegūt reģionālā mērogā salīdzināmus datus par Baltijas populāciju stāvokli, īpaši gadījumos, kad Latvijā medību intensitāte pēdējos gados kļuvusi lielāka nekā Igaunijā un Lietuvā datu par bojā gājušajiem lūšiem vispār nav.// Kāds ir pamatojums šādam medību intensitātes pieaugumam Latvijā? Kas to ir noteicis? Vai tas ir zinātnē balstīts?

Atbilde: Latvijā pieļaujama lūšu nomedīšanas apjoms ticis pakāpeniski celts, jo pēc monitoringa datiem tas nav nelabvēlīgi ietekmējis populācijas stāvokli. Lietuvā lūšus

medīt aizliegts, bet Igaunijā limitu samazināja, jo populācijai konstatēta nelabvēlīga skaita tendence. Igaunijas mednieki paši atteicās no pārāk maza lūšu skaita medīšanas.

27. komentārs: Kā var SAP plānā tabulā attēlot absolūti sagrozītus datus par lūšu skaitu Latvijā?! Skat. 2006.gads – 1006 lūši, un 2014.gads – 1633 lūši?! Plāna 29.lpp tiek sniegta informācija par lūšu skaitu Latvijā – „Ekspertu vērtējums balstās uz datu analīzes par nomedītajiem dzīvniekiem un sekojošām izmaiņām populācijas struktūrā. Lai arī populācija ir palielinājusies, pēc ekspertu domām Latvijā pašlaik pirms medību sākuma uzturas ne vairāk kā 600-800 lūšu (19.att.)”

Atbilde: 29.lpp. ir skaidrojums, kādēļ oficiālais skaita vērtējums ir pārspīlēts. VMD darbinieki un eksperti izmantojuši dažādas metodes skaita novērtēšanā.

28. komentārs: par 7.nodaļā redzamajiem pasākumu izmaksu novērtējumiem euro būtu daudz ko jautāt - daži skaitļi šķiet pārmērīgi, citi nepietiekami. Tie ir balstīti uz aprēķiniem vai pieņēmumiem.

Ieteikums šo komentāru izskatīt izvērtējot 7. nodaļas saturu sapulces laikā, pēc komentāru diskusijām

29. komentārs: Nav pamatojuma un jēgas prasībai ieguvi saskaņot ar DAP.

Atbilde: Pamatojums ir Eiropas Kopienā nozīmīgas sugas statuss un iestādes atbildība par īpaši aizsargājamo sugu stāvokļa uzraudzību valstī, kas ar esošo SBAL netiek deleģēta VMD. Saskaņojuma forma nav galvenais. Saskaņošana var izpausties arī kā DAP pārstāvja dalība ekspertu darba grupā, kas lemj par ikgadējo lielāko pieļaujamo nomedīšanas apjomu un medību termiņu. Būtiskākais, lai DAP ir iesaistīts t.s. “adaptīvajā menedžmentā”, nevis tikai populācijas stāvokļa novērtēšanā reizi 6 gados, kā gadījumos ar V pielikuma sugām.

30. komentārs: Plānā vairākās vietās minēts, ka turpmāk lielākais pieļaujamais lūšu nomedīšanas apjoms jāsaskaņo ar Dabas aizsardzības pārvaldi. Nav skaidrs, kādēļ nepieciešama šāda formalitāte, jo tajā pašā laikā plāns paredz arī darba grupas izveidošanu lielākā pieļaujamā nomedīšanas apjoma saskaņošanai, kuras sastāvā arī plānots iekļaut DAP pārstāvi. Šis, mūsaprāt, būtu optimālais risinājums. Sākotnējo nomedīšanas apjoma projektu saskaņo darba grupa, bet apstiprina VMD. Lielākā pieļaujamā nomedīšanas apjoma saskaņošana ar DAP būtu absolūti lieka formalitāte, jo DAP nav speciālistu, kuru rīcībā būtu visa jaunākā informācija un zināšanas par lūšu populācijas stāvokli Latvijā. Līdz ar to, tas

pārvērstos par absolūti politisku lēmumu un var pieļaut situāciju, kad nometišanas apjomi netiek saskaņoti bez jebkādas argumentācijas. Tajā pašā laikā plānā nekur neparādās lūšu monitoringa veicēju loma un rekomendācijas lielākā pieļaujamā nometišanas apjoma projektēšanā un saskaņošanā. Tieši no monitoringa veicējiem būtu jānāk sākotnējiem priekšlikumiem un rekomendācijām limita projektam.

Atbilde: DAP ir atbildīgā iestāde par visu Direktīvas sugu monitoringiem. Arī par medijām sugām VMD noteiktajos termiņos sniedz informāciju DAP. Bet saskaņošanas formālā kārtība, protams, var būt ļoti dažāda, arī tikai kā DAP pārstāvja piedalīšanās darba grupā. SAP 9. nodaļā kā iesaistāmie izpildītāji monitoringa veicēji ir minēti. Ir iespējams šo ierosinājumu akcentēt arī ārpus šī kopsavilkuma tabulas.

31. komentārs: Iekļaut SAP kā uzdevumu panākt lūša iekļaušanu V pielikumā

Atbilde: Sugas juridisko statusu Latvijas mērogā tas tiešām atrisinātu. Tomēr vienīgais arguments tad būtu – vietējā administratīvā sloga mazināšana. Vai tas būs pietiekošs arguments Direktīvas mērķa izpratnē? Latvijai kopumā trūkst labu zinātnisku datu par jau šobrīd esošajām V pielikuma sugām, izņemot vilkus.

32. komentārs: VMD nav izsniegusi nevienu lūša turēšanas atļauju nebrīvē. Ja ir vēlme, tad SAP šādu normu var ietvert.

Atbilde: Augsti novērtējam VMD faktisko rīcību, tomēr piedāvātie normatīvo aktu grozījumi šādu iespēju izslēgtu arī teorētiski.

33. komentārs: Termins "nulles limits"- jābūt argumentētiem kritērijiem, kad šādu lēmumu pieņem, lai tas nav tikai politisks jautājums

Atbilde: Tā pēc būtības ir medību limita nenoteikšana un atļauju neizsniegšana konkrētā medību sezonā, ja populācijas stāvoklis ir pasliktinājies. Populācijas stāvoklim kritēriji ir SAP paredzēti un tos ik gadus izvērtē darba grupa.

34. komentārs: 47.lpp Rezultātā jāatzīst, ka tiesiskās aizsardzības jomā nav izpildīts viens no iepriekšējā SAP izvirzītajiem uzdevumiem: *"rēķināties ar lūšu aizsardzības prasībām, veicot jebkuras izmaiņas un papildinājumus normatīvajos aktos, kas skar medību saimniecību, mežsaimniecību un vides aizsardzību"*. Ir grūti saprast, kā iepriekšējie 4 punkti negatīvi līdz šim ir ietekmējuši lūšu populāciju. Visas veiktās izmaiņas Medību reglamentējošajos normatīvajos aktos saskaņotas ar VARAM un bieži ar DAP, tādēļ jautājums - kādēļ šīs institūcijas šādu situāciju pieļāvušas?

Atbilde: Populācija cietusi nav. Tas SAP ir minēts. Secinājums ir par neprecizitātēm normatīvajos aktos. SAP vienādā mērā attiecas uz visiem likumerosinātajiem, bet tam nav normatīva dokumenta spēka.

35. komentārs: 49.lpp - par zaudējumiem. Pilnīgi var piekrist, jo šajā gadījumā medību tiesību lietotājs nevar būt atbildīgs par lūša veiktajiem postījumiem. Tas pats attiecas arī uz vilku.

Atbilde: bez komentāriem

36. komentārs: Plāna 56. lpp. pie Ilgtermiņa uzdevumiem, kas veido sugas aizsardzības un apsaimniekošanas sistēmu minēts: "saimnieciskajā darbībā un rekreācijas jomā īstenot pasākumus, kas nodrošina areāla nesadrumstalošanos un izplatības saglabāšanos vai palielināšanos". Nav īsti saprotams, kas domāts ar vārdiem "saimnieciskajā darbībā un rekreācijas jomā". Vai tā ir medīšana jeb kas cits? Ja tā nav medīšana, tad īsti nestādos priekšā, kā šo punktu īstenot.

Atbilde: Ar rekreāciju un saimniecisko darbību ir domāts viss, kas ilgtermiņā varētu ietekmēt areāla vienotību. Arī medīšana, bet vairāk ainavas infrastruktūra un zemes lietojuma veids. Arī daudzu kilometru gara apgaismota slēpošanas trase kādreiz var kļūt par iemeslu lūšu izplatības traucējumam, ja to ierīko pretim ekotiltam pār 'Rail Baltica' trasi vai pārrāvumam žogā starp Latvijas un Baltkrievijas robežu.

37. komentārs: Kā uzdevumi īstermiņa periodam (58. lpp) minēts: "papildināt monitoringa metodes ar datu ievākšanu par dabā dzīvojošo populāciju un reprodūktīvo mātīšu daudzumu tajā". Kas ar šo ir domāts? Kādā veidā šie dati tiks ievākti?

Atbilde: Domāts t.s. neinvazīvais monitorings – novērojumi, pēdu nospiedumi, fotogrāfijas no kamerām, varbūt nākotnē arī dzimumhormonu analīzes no urīna sniegā.

38. komentārs: 63. lpp. minētais priekšlikums "ierobežojamas lūšu medības ar dzinējiem bezsniega apstākļos, lai mazinātu iespēju nepamanīt iepriekšējā pavasarī dzimušos mazuļus, pēc to mātes nomedīšanas" nav administrējams un kontrolējams. Šādas normas agrāk bija iekļautas arī vairāku aizsargājamo teritoriju individuālajos aizsardzības noteikumos, bet tika svītrotas tieši tādēļ, ka ir faktiski neiespējami to administrēt. Bez tam pieredze rāda, ka divās iepriekšējās ziemās pastāvīga sniega sega bija ārkārtīgi īsu brīdi.

Atbilde: SAP tā ir vispārēja norāde, kuras izpildi un kontroli praksē var panākt dažādi. Piemēram, ar obligātu prasību šādās medībās izmantot apmācītu suni, vai sniega segas

biezuma norādīšanas papildus prasību medību pārskatā, ja šajās medībās tiek atļauta lūšu ieguve. Jāatceras, ka lūša nomedīšanai ir dažādas alternatīvas, un tā nav suga, kuras limita izpilde būtu obligāti jāgarantē.

39. komentārs: Pasākumus (minēti 68.lpp), kas saistīti ar procedūru uzlabošanu/izveidi, kārtību izstrādēm semināriem, amatpersonu sadarbību un prasmju uzlabošanu, kā arī medību ētikas kodeksa izveidi, būtu jā sāk ieviest jau uzreiz, vēlākais 2018.gads.

Atbilde: daļa no pasākumiem ir atkarīga no izmaiņu normatīvajos aktos veikšanas sekmības, līdz ar to uzsākti ar 2019.gadu. Var SAP arī iekļaut nosacījumu: “Pasākumus iespējams uzsākt un īstenot ātrāk, ja plānā minētās sadarbības grupas vienojas par šādu iespēju un nepieciešamību.”

40. komentārs: Vajag ievietot pilnu Dzīvotņu direktīvas 16.panta tekstu, lai cilvēki var saprast par ko ir runa un varētu salīdzināt J.Ozoliņa / Silavas interpretāciju ar to, kas rakstīts ar melnu uz balta direktīvas 16.pantā:

1. Ja nav apmierinošas alternatīvas un ja netiek kaitēts attiecīgo sugu populāciju saglabāšanai labvēlīgā aizsardzības statusā to dabiskās izplatības areālā, dalībvalstis drīkst atkāpties no 12., 13., 14. panta un 15. panta a) un b) punkta noteikumiem, lai:

- a) aizsargātu savvaļas faunu un floru un saglabātu dabiskās dzīvotnes;
- b) novērstu nopietnu kaitējumu, jo īpaši labībai, mājlopiem, mežiem, zivsaimniecībai un ūdeņiem un citiem īpašuma veidiem;
- c) rūpētos par veselības aizsardzību un sabiedrības drošību vai obligāti ievērotu citas sevišķi svarīgas sabiedrības intereses, tostarp sociāla vai ekonomiska rakstura intereses un vidi primāri svarīgas labvēlīgas pārveides;
- d) izpētes un izglītības nolūkā atjaunotu minēto sugu populācijas un reintroducētu minētās sugas, un veiktu šī mērķa sasniegšanai vajadzīgās vairošanas darbības, tostarp augu mākslīgo pavairošanu;
- e) stingri noteiktos apstākļos pēc izvēles principa un ierobežotā apmērā atļaut IV pielikumā uzskaitīto sugu atsevišķu īpatņu ieguvu vai turēšanu ierobežotā skaitā, ko nosaka kompetentās valsts iestādes.

2. Dalībvalstis reizi divos gados nosūta Komisijai komitejas noteiktā formā sagatavotu ziņojumu par atkāpēm, kas izdarītas saskaņā ar 1. punktu. Komisija sniedz atzinumu par šīm atkāpēm ne vēlāk kā 12 mēnešos pēc ziņojuma saņemšanas, kā arī sniedz pārskatu komitejai.

3. Minētajā ziņojumā norāda:

- a) sugas, attiecībā uz kurām izdara atkāpes, un šo atkāpju iemeslus, tostarp riska veidu, attiecīgā gadījumā sniedzot norādi uz noraidītajām alternatīvām un izmantotajiem zinātniskajiem datiem;
- b) līdzekļus, ierīces vai paņēmienus, kas ir atļauti dzīvnieku sugu īpatņu gūstīšanā vai nonāvēšanā, un to izmantošanas iemeslus;
- c) laika un vietas apstākļus, kādos pieļauj šādas atkāpes;
- d) iestādi, kas ir pilnvarota pārliecināties par nepieciešamo nosacījumu izpildi un paziņot par to, un izlemt, kādus līdzekļus, ierīces vai paņēmienus drīkst izmantot, ar kādiem ierobežojumiem un kādi resori to drīkst darīt, un kurām personām jāveic attiecīgais uzdevums;
- e) īstenotos uzraudzības pasākumus un iegūtos rezultātus.

Apmierinošas alternatīvas BIJA un IR pirms un pēc Latvija pieņēma Eirāzijas lūša SAP 2002.gada decembrī – tas ir, lūšu medības ir aizliegtas Polijā kopš 1995.gada. Tāpat arī Slovākijā lūšus nemedī jau kopš 2000.gada. Vācijā lūšu medības ir aizliegtas. Rumānijā nenotiek lūšu medības.

Vēl komentārā minēts (saīsināts vienam komentāram esošās informācijas apjoma dēļ): pārnadžu populācijas pieaugums un to nodarītie posījumi (Silavas pētījums, LVM teritorijās un Laura Saliņa īpašumā, privātajos mežos nodarīto postījumu apjoms; apdrošinātāju izmaksas par ceļu satiksmes negadījumiem ar dzīvniekiem; medību saimniecības darbība un sekas).

Secinājums - mednieki Latvijā mūsu savvaļas dzīvnieku sugu apsaimniekošanā problēmas nevis risina, bet gan rada. Turklāt šie zaudējumi mērāmi miljoniem eiro apmērā. Un tā katru gadu. Bet tas

medniecības nozares vadītājiem Latvijā netraucē nesatricināmi deklarēt, ka vilku un lūšu medības Latvijā ir „likumīgas” un „zinātniski pamatotas”. Latvija izceļas ne tikai uz Polijas, Vācijas, Rumānijas fona, kur lūšus nemedī, bet arī uz pārējo Baltijas valstu fona. Igaunijā par sugas aizsardzības mērķi ir izvirzīts lūšus uzturēt tuvu vides ietilpības robežai, savukārt Lietuvā lūšu medības ir aizliegtas. Toties Latvijā, neskatoties uz to, ka pārnadži jau sen ir pārsnieguši sabiedrības iecietības robežu, lielos plēsējus šava un turpina šaut tik intensīvi, ka nošauj arī ienākošos no kaimiņiem.

Atbilde: SAP dokumentā netiek ievietoti pilni informatīvie materiāli, bet gan atsauces uz tiem, lai interesenti pēc nepieciešamības var iepazīties. Attiecībā uz lūša izņēmuma gadījumu un Dzīvotņu direktīvas 16. pantu – SAP 48 lpp. – “... sugas izmantošanas izņēmuma gadījums atbilst Eiropas Padomes direktīvas 92/43/EEK Par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību 16. panta nosacījumiem – lūši tiek iegūti, neietekmējot populācijas labvēlīgo stāvokli, stingrā uzraudzībā, izlases kārtībā un ierobežotā daudzumā (Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the 'Habitats' Directive 92/43/EEC). SAP kompetence nav risināt ar lūšu aizsardzību nesaistītus medību saimniecības jautājumus, kā problēmas ar pārnadžu postījumiem, apdrošināšanu u.c. minētajiem faktiem. Šajā SAP lūšu aizsardzība tiek plānota esošās medību saimniecības sistēmas ietvaros, bez nepieciešamības to neierobežojot, bet precīzi norādot tās izmaiņas, kas nepieciešamas lūšu populācijas labvēlīga stāvokļa nodrošināšanai Latvijas un Baltijas mērogā.

41. komentārs: lūšu nemedīšana nemaz netika izskatīta un tika turpināta PSRS prakse – maksimāli ilga medību sezona sniega apstākļos.

Atbilde: Nav pamatojuma tik krasai (sugas nemedīšana) sugas apsaimniekošanas maiņai. Sugas apsaimniekošanas prakse balstās uz adaptīvā menedžmenta principiem – sekot populācijas stāvoklim un atbilstoši tam pielāgot apsaimniekošanas darbības.

42. komentārs: Jānorāda, ka EK piešķirs ‘labvēlīgu statusu’, ja lūšu skaits nebūs mazāks par 10% no vides ietilpības (kāds tas bija, kad LV sagatavoja SAP 2002.gadā). Tikmēr mierīgi var šaut 30% no lūšu populācijas katru gadu un saņemt monitoringa finansējumu no medniekiem.

Atbilde: Atjaunotajā SAP ir ieteikums (63 lpp) - Ja visi minētie rādītāji apliecina labvēlīgu lūšu populācijas stāvokli, limitu plānot 10–20% robežās no populācijas vērtējuma pirms medību uzsākšanas, bet nepalielinot virs 150 lūšiem gadā, kas līdz šim vēsturiski apstiprinājusies kā robeža, pie kuras Latvijas lūšu populācija spējusi atjaunoties, nesekojojot stāvokļa pasliktināšanās pazīmēm.

43. komentārs: vajag ieturēt konsekvenci un neradīt putru SAP lasītāju prātos atsaucoties uz VMD ‘oficiālo uzskaiti’, kas pēc medību sezonas uzrāda 4 reizes vairāk lūšu nekā ir reāli dabā vai Silavas aprēķinos uz papīra - īpaši, ja tiek runāts, ka lūšu kvota ir 10% apmērā no populācijas lieluma.

Atbilde: SAP 29. lpp ir minēts, ka “Pēdējos gados populācija ir lēni augoša, kaut gan ekspertu dotais skaita vērtējums, kas balstīts uz datu analīzi par nomedītajiem dzīvniekiem un sekojošām izmaiņām populācijas struktūrā, atšķiras no oficiālās uzskaites. Lai arī populācija ir palielinājusies, pēc ekspertu domām Latvijā pašlaik pirms medību sākuma uzturas ne vairāk kā 600–800 lūšu (19. att.)”.

44. komentārs: Tāpat ieteicams atgriezties pie tā saucamās matricas formāta par lūšu mirstību (sk. otru dokumentu pielikumā) – kur skaitļu veidā tabulā ir norādīts cik daudz lūšu ir nošauts attiecīgajā vecuma grupā pa gadiem (nevis vienu diagrammu / grafiku par 10 gadiem, kur visi attiecīgā vecuma lūši samesti vienā ailē). Jānorāda, ka no 2005. – 2008.g. un 2012./2013.g. starp nošautajiem nebija neviena viengadīga lūša. Un pievienot datus par nošauto lūšu skaitu attiecīgajā vecuma grupā pa mežniecībām. Un vajag pievienot grafiku par to cik daudz lūšu paliek pēc medību sezonas un cik tas ir no vides ietilpības (procentos).

Atbilde: 8. un 9. attēls (17 un 18 lpp) iekļauj plašāku – gan vecuma, gan dzimuma – informāciju. Savukārt 17.attēlā (28 lpp) redzams nomedīto lūšu skaits Latvijā, no kuras var gūt informāciju arī par situāciju mežniecībās. 19. attēls (31 lpp) attaisno situāciju populācijas novērtējumā, kurā arī ir ņemts vērā ikgadējie medību sezonas rezultāti un maksimālā teritorijas ietilpība.

45. komentārs: Tāpat vajag pievienot datus par Igaunijas lūšu populāciju un to, ka 50 km platā joslā pie Latvijas robežas vidēji 50 lūsenēm dzima mazuļi, ka Igaunijas lūšu populācija līdz 2011.gadam bija tuvu vides ietilpībai, ka Igaunijas lūši ar telemetrijas raidītājiem ieceļoja Latvijā un ka Igaunijas lūsenēm dzima mazuļi Latvijā.

Atbilde: Ja ar to ir domāts, ka Igaunijā lūšu populācija ir lielāka un spēcīgāka, tad tas ir jau aprakstīts SAP 22. lpp. Igaunijā vismaz līdz 2011. gadam dzīvoja 49% no Baltijas lūšu populācijas. Lūšiem piemīt arī tendence izplatīties no blīvāk apdzīvotas teritorijas uz mazāk apdzīvotu, tādēļ šāds process ir pilnīgi dabisks.

46. komentārs: Nepieciešams norādīt, ka populācijas lieluma aprēķins pēc rētu skaita placentā noved pie lielāka skaita nekā ir reāli dabā, jo tiek ignorēti zudumi dēļ abortiem un mazuļu agrīnā dabiskā mirstība. Lielā atšķirība starp lūsenēm kurām pirmo reizi dzimst mazuļi un vecākām lūsenēm norāda, ka tiek uzskaitītas arī vecākas rētas (no agrākajiem / iepriekšējiem metieniem) tām lūsenēm kuras ir vecākas par 3 gadiem.

Atbilde: SAP 19. lpp ir minēts: “...taču, lai pareizi novērtētu lūšu auglību, svarīgi ņemt vērā, ar kādu metodi dati iegūti (2. tab.)”. Papildus informācijai – Kvam (1991). Apgalvojums, ka pētnieki skaitītu kopā svaigos un iepriekšējo gadu placentālos plankumus ir nepamatots.

47. komentārs: Jāizskaidro, kā no 600 lūšiem 2014.g. vasarā nonāca pie 880 lūšiem 2015.g. vasarā (jeb 50% pieaugums!!!)

Atbilde: Grafikā redzamais novērtējums ir veikts atbilstoši populācijas vecuma struktūras rekonstrukcijas modelim (Fry 1949, 1957 citēts pēc Skalski et al. 2005) un ikgadējiem medību sezonas rezultātiem.

48. komentārs: 2015./2016.g. sezonā lūšu sākotnējā kvota bija 150 un mednieki prognozēja, ka to ātri sasniegs un klāt piemetīs vēl 50 lūšu atļaujas. Bet lai gan sniegs bija visus četrus mēnešus un jau 6.janvārī VMD atcēla teritoriālos ierobežojumus, pa visu sezonu nošāva 115 lūšus. Parasti 4/5 no kvotas nošauj Vidzemē- Latgalē, tas ir reģionā, kam ir kopēja robeža ar Igauniju, kur lūšu populācija bija tuvu vides ietilpībai un jaunie lūši nevarēja izcīnīt sev teritoriju, kur "likumīgi" medīt un pie izdevības arī pāroties, jo visas vietas jau bija "aizņemtas". Rezultātā šie jaunie lūši ieceļoja Latvijā (Vidzemē un Latgalē), kur dēļ intensīvās medību slodzes ātri atbrīvojās brīvas teritorijas, kur jaunienācējiem dzīvot. Nākamajā sezonā viņus, protams, apšāva.

Tā tas turpinājās kamēr divus gadus pēc kārtas bija samērā bargas ziemas (2009-2011) un lūšu pamatbarība - stimas - stipri samazinājās. Igaunijā uzreiz nenoreagēja un nesamazināja lūšu kvotas lielumu. Igaunijas lūšu populācija ievērojami saruka divu gadu laikā (no 103 kaķenēm ar mazuļiem 2011.gadā uz 46 kaķenēm ar mazuļiem 2013.gadā). Bet atšķirībā no Latvijas viņi ir spējīgi ierobežot gan vilku, gan lūšu medības - 2013.gadā ļāva nomedīt 16; 2014.gadā - 2; 2015.gadā - 19 lūšus, šogad - 0 lūšus. Par Latviju ir stipras šaubas - te lūšus un vilkus "kapās" kamēr Satversmes Tiesa un Eiropas Tiesa neiejauksies.

Un tas, ka četrus mēnešus nošāva 115 un 125 (kas ir mazākais rādītājs kopš 2007.gada) parāda, ka tiklīdz vairs neienāk jaunie lūši no Igaunijas tā mūsējie - pēc tam, kad apšāvuši Igaunijas lūšus - vairs nevar izpildīt kvotas apmēru. Šogad būs vēl mazāk lūšu ko apšaut, jo lūšiem dzimstība un izdzīvošanas procents ir diezgan zems - lūši ir vientuļnieki un mātei, kura viena pati rūpējas par mazuļiem, dzimst ~2 kaķēnu, bet gada vecumu visi lūšēni nesasniedz.

Atbilde: Tiek apšaubīta VMD rīcībspēja noteikt populācijas stāvoklim atbilstošu pieļaujamo nomedīšanas apjomu. Līdzšinējo VMD rīkojumu apšaubīšanai pamatu nesaskatām, bet, lai kļūdīšanās iespēju mazinātu, atjaunotajā SAP tiek plānoti papildus pasākumi: medību slodzes reģistrēšana, starpinstitucionāla darba grupa, starptautiska darba grupa u.c.

49. komentārs: 2009. gadā igauņu pētnieki jaunai lūsenei uzlika kakla siksnu ar raidītāju un pēc signāliem uzzināja, ka viņa devusies uz Latviju, kur viņai piedzima kaķēni. Vēlāk visus nošāva Latvijas mednieki.

Atbilde: Šis fakts no vienas puses apstiprina, ka notiek lūšu izplatīšanās no blīvāk apdzīvotas teritorijas uz mazāk apdzīvotu. No otras puses, pavisam Igaunijā iezīmēti >10 lūši, un viena atnākšana apmēram 70km uz Latviju, no kuriem lielākā daļa ceļa mērots pa Igaunijas teritoriju, nevar būt pierādījums, ka pastāv būtiskas atšķirības starp lūšu populācijas blīvumiem abās robežas pusēs. Latvijas teritorijā, veicot ģenētikas pētījumu, starp radnieciskiem lūšiem ir konstatēta vēl tālāka pārvietošanās. Nedrīkst aizmirst arī, ka šis novērojums noticis lūšu vienlaidus apdzīvotā teritorijā un robeža Igaunija/Latvija ir administratīva, nevis dabā pastāvoša.

50. komentārs: Jānorāda, ka divus no pieciem lūšiem (tas ir, 40%) ar telemetrijas raidītājiem nošāva mednieki.

Atbilde: Tas notika nejauši, jo nebija dots uzdevums no šo lūšu medīšanas izvairīties un medībās ar dzinējiem kakla sikсна nav pamanāma. Lai arī nav korektiniecīgā paraugkopas dēļ šo attiecību pārrēķināt uz lielāku dzīvnieku skaitu, tas varētu liecināt, ka lokāli nomedī pat līdz 40% no lūšu skaita. Mēs pārbaudījām šos datus pēc Linkolna indeksa ("noķer-atlaid-noķer" metode) visas Latvijas mērogā, ņemot vērā arī laiku, kādā iezīmētie dzīvnieki tika nomedīti. Rezultāts rādīja, ka, ekstrapolējot uz visu populāciju, Latvijā dzīvo 600 lūši. Tomēr, nelielā iezīmēto indivīdu skaita dēļ, šis rezultāts var būt kļūdainš. SAP šādu metodiski nekorektu pētījumu iekļaut nevaram.

51. komentārs: Tāpat arī frāzītes par to, ka, ja aizliegs lūšu medības, tad malumednieki nošaus visus lūšus ir jāuztver kā blefošana un apzināta melošana. Malumedības nevar pārsniegt esošo medību slodzi, jo:

- a) malumedības nenotiks ar karodziņiem un 100 mednieku piedalīšanos;
- b) lūšus lielākoties nošauj, kad ir sniegs, jo bez sniega viņi ir nemanāmi un nedzirdami (jo negaudo kā vilki) un 4 mēneši no decembra līdz aprīlim ir maksimāli ilgs laiks, kad potenciāli iespējams sniegs – līdz ar to praktiski šobrīd Latvijā nav nekādu medību ierobežojumu attiecībā uz vilkiem un lūšiem;
- c) Polijā ierobežojums nevis palielināja malumedību skaitu, bet gan laika gaitā samazināja (kopš 1998.gada);
- d) aizdomās turamo skaits par malumedībām nav liels, jo viņi nogalina savās vai kaimiņu platībās.

Atbilde: Var piekrist ka nelikumīgās medībās nogalinātu lūšu skaits nepārsniegtu esošo medību slodzi, un visus lūšus malumednieki nenošaus, šāds apgalvojums SAP arī nav izteikts.

52. komentāri: Tāpat vajag norādīt datus, kas parāda pārnadžu populāciju dinamiku un informāciju par pārnadžu dabisko mirstību un kompensējošās mirstības jēdzienu.

Vajag norādīt informāciju par pārnadžu radītajiem zaudējumiem un sociālās iecietības robežu.

Vajag norādīt, ka katrs mednieks vidēji iegūst 200 kg gaļas šaujot pārnadžus, kas izauguši ne-mednieku īpašumos.

Vajag norādīt, ka Silavas monitoringu finansē mednieki (un konkrētus skaitļus cik daudz naudas katru gadu ir saņemts un cik izmaksā viena lūšu parauga apstrāde laboratorijā) lai gan citas ES dalībvalstīs monitoringu finansējums nāk no vides aizsardzības budžeta līdzekļiem.

Atbilde: Nav SAP kompetence

53. komentāri: Jānorāda konkrēti dati par ienākumiem no lūšu ekotūrisma (piemēram, Vācijā 9-14 miljoni eiro gadā).

Atbilde: Atjaunotajā SAP iekļauta aktivitāte (6.7.5.), kura būtu iesaistīto institūciju kompetence, un līdz ar to arī informācijas par ekotūrisma labo praksi apkopošana.

54. komentārs: Turklāt jānorāda, ka kopš 2003.gada, kad bija iespēja ieviest vilku un lūšu medību aizliegumu, Latvijas par dabas aizsardzību atbildīgās valsts institūcijas (VARAM, DAP) kopā ar laukaimniecības un mežsaimniecības politikas veidotājiem (ZM, VMD, LVM) apzināti izvēlējušās iet vieglāko ceļu un atsevišķām ekonomisko interešu grupām izdevīgāko ceļu. Izlemts neizmantot tādu iespēju, kā piemēram, vilku un lūšu ekotūrisma potenciālu, kas neprasa nekādas investīcijas; statistika rāda, ka lauku tūrisma mītņu noslodze ir vien no 9 pilnām dienām gadā Latgalē līdz 21 dienām Vidzemē.

Atbilde: Par ekotūrisma – skat. atbildi uz iepriekšējo komentāru. Nepamatots apgalvojums – nav notikusi lemsana par ekotūrisma iespējas neizmantošanu.

56. komentāri: Šobrīd Latvijā dabas aizsardzības politikā, lieki teikt, nekas tamlīdzīgs nenotiek – *Latvijas valsts meži* rīko komercmedības ārzemniekiem, kur vilka nošaušana ir par velti kā bonuss, lai pievilinātu medniekus no Vācijas, Skandināvijas u.c. zemēm, kur vilkus medīt aizliegts vispār vai atļauts izņēmuma kārtā, bet ne kā pie mums - 9 mēnešus gadā.

Svarīgi norādīt, ka *LVM* ir sabiedrības īpašums un Meža likums uzliek par pienākumu *LVM* apsaimniekot tos sabalansējot ekonomiskās intereses ar sociālajām un ekoloģiskajām interesēm. Tādēļ būtu tikai dabiski, ja no *LVM* multi-miljonu peļņas daļa naudas tiktu atvēlēta atslēgsugu interesēm (t.i., izveidojot kompensāciju fondu, lai sekmētu aitkopju sadzīvošanu ar vilkiem, lūšiem un lāčiem, un finansētu šo sugu zinātnisko monitoringu, kas balstītos uz nevardarbīgām mūsdienīgām metodēm (tajā skaitā laboratoriskām plēsēju siekalu DNS analīzēm (kā tas ir Igaunijā)), pēc kurām iespējams precīzi noskaidrot, vai mājlopu nokodis vilks vai suns).

Atbilde: Finansējuma/finansētāju sadale nav SAP kompetencē. Par DNS analīzēm skat. ajaunotā SAP 57. lpp un tālākās sadaļās

57. komentārs: Jānoskaidro vai sabiedrībai ir pieņemami:

- ka vairums no nošautajiem lūšiem ir mazuļi (40-60% no nošauto kopskaita),
- ka pārnadžu postījumi ir 1000 reižu lielāki, bet viņu skaitu turpina palielināt, jo "nevajag dramatizēt situāciju",
- ka LV izturēšanās pret lūšiem atgādina PSRS nevis pārējās ES dalībvalstis - Polijā, Rumānijā, Vācijā u.c. lūšus nemedī (Slovākijā nemedī lūšus kopš 2000.gada),
- ka monitoringu apmaksā mednieki, kuri ieinteresēti maksimāli lielā vilku un lūšu apšaušanā,
- ka nemaz neizskata lūšu ekotūrisma iespēju.

Atbilde: informācija par pēdējiem diviem no komentārā minētiem punktiem ir pozicionēti atjaunotajā SAP. Informācija slēpta no sabiedrības netiek. Ikvienam ir iespēja ar šo informāciju rīkoties pēc saviem ieskatiem, ko apliecina arī šie komentāri.

58. komentārs: Latvijā nav veikta sabiedrības viedokļa noskaidrošana par lielajiem plēsējiem ne visaptverošas aptaujas veidā, ne socioloģiska pētījuma veidā, lai izzinātu sabiedrības viedokli! Iespējams, ka noskaidrots šauru interešu grupu viedoklis. Kā zināms aptaujas anketas izdalītas skolēniem un medniekiem. Reprezentatīvās kopas izvēle nav adekvāta, lai dati būtu saistāmi ar visas sabiedrības viedokli.

Atbilde: Nesamērīga prasība SAP atjaunošanas sakarā. Nav ne mazāko indikāciju, ka lūšu aizsardzības stratēģija būtu jāmaina tādā mērā, kas skartu būtiskas visas sabiedrības intereses.

59. komentārs: Pēc pārbaudītas informācijas uz šo 17.janvāra kopīgo sanākumi nebija uzaicināta pat vienīgā lūšu un vilku aizsardzības interešu grupa Latvijā ar tās pārstāvi Mareku Vilkinu.

Atbilde: Informācija tika pārbaudīta arī no SAP izstrādātāju puses.

Uzaicinājums piedalīties Eirāzijas lūša, vilka un brūnā lāča sugu aizsardzības plānu apspriedē

No	Guna
Kam	latvijas.vilki@gmail.com
Datums	2016-12-20 14:44

Labdien,

Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava" ar Latvijas vides aizsardzības fonda finansiālu atbalstu uzsācis lielo plēsēju, īpaši aizsargājamo dzīvnieku sugu Latvijā - Eirāzijas lūša, vilka un brūnā lāča - sugu aizsardzības plānu (SAP) atjaunošanu.

Aicinām jūsu organizācijas pārstāvi/-jus uz SAP atjaunošanas pirmo apspriedi, kas notiks 2017. gada 17. janvārī:

- no plkst. 10.00 līdz 13.00 - Eirāzijas lūša un vilka aizsardzības plānu atjaunošana;
- no plkst. 14.00 līdz 16.00 - brūnā lāča aizsardzības plāna atjaunošana.

Norises vieta: Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava", Rīgas iela 111, Salaspils (<http://www.silava.lv/main/par-institutu/kontakti.aspx>).

Pielikumā: SAP nepieciešamības pamatojums un apspriedes programma.

Lūgums līdz 9. janvārim apstiprināt dalību apspriedē.

Apspriedes laikā tiks nodrošinātas kafijas pauzes.
Pusdienas (netiek apmaksātas) pieejamas "Silava" kafejnīcā.
Pie institūta ēkas un tās apkārtnē ir iespējams novietot automašīnu.

Guna Bagrade
TUMT Silava vadotnes nārniera, avarviedes koordinatore

60. komentārs: Veids kā Dr. Ozoliņš „auž” Latvijas sabiedrībai vēlamu versiju par mūsu dabas resursa - lielo plēsēju vilku un lūšu aizsardzību (tos maksimāli apšaujot), ir sabiedrības iemidzināšana ar maldinošām frāzēm: viss balstās zinātnē, populācijas ir stabilas, šogad lielo plēsēju aizsardzības plānu atjaunošanas sakarā ir notikušas divas sabiedriskās apspriedes, kur no 46 dalībniekiem vismaz 35 atbalstīja esošo kārtību. Izrādās tāpēc vien, ka, vai nu paši ir mednieki (meža industrijas un medību nozares pārstāvji), vai arī atkarīgi no mednieku interešu pārstāvjiem. Vilku un lūšu monitoringu veic astoņi *Silavas* zinātniskie darbinieki, kas finansējumu saņem no Zemkopības ministrijas Medību saimniecības attīstības fonda – (šī gada piešķirtais finansējums ir 28 000 eiro apmērā) un aizsardzības plānu izstrādātāji pat nekautrējas sabiedrības viedokli vai sabiedrības tolerances mērījumu pret lielajiem plēsējiem - plāna sociālo komponenti, kas ir šī projekta būtiskākā sastāvdaļa,- noskaidrot, aptaujājot skolēnus reģionos.

Atbilde: SAP apspriedēs aicināti ieinteresēto grupu pārstāvji un sugas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumos iesaistīto un atbildīgo iestāžu pārstāvji. Anketas metodika ir atbilstoša, lai salīdzinātu iepriekš veikto anketēšanas rezultātu salīdzināšanu. Metode ir aprobēta un detalizēti aprakstīta Andersone un Ozoliņš 2004. Tātad informācija ir pieejama, un to iespējams vērtēt kā kritiski, tā atbalstoši.

61. komentārs: 38.lpp. – argumenti lūšu medībām:

- PSRS kažokādu cena (jānorāda konkrēta summa/s)

- Lūšu trofejas / izbāzeņi / statuss un prestižs u.tml. - lai gan 2016./2017. gada medību sezonā nošāva 125 lūšus un 279 vilkus, DAP izsniedza CITES sertifikātu tikai 3 lūšu un 4 vilku trofejām. Smieklīgs arguments/i.

- Lūšu gaļa – tas, ka daži vienreiz mūžā apēd lūša gaļu, tāpēc vajag atļaut šaut 30% no populācijas katru gadu. To vajadzētu popularizēt Latvijas sabiedrībai lai lūšu medības kļūtu pieņemamākas.

- Lai ārvalstu mednieki varētu šaut lūšus, kurus viņu zemēs ir aizliegts medīt. Kas tas par slimu argumentu??

Atbilde: Komentāra autors nav iedziļinājies dotajā informācijā – 38. lpp ir sniegts apkopojums lūšu medību norisei.

62. komentārs: Par to kā lielo plēsēju medību sezona nevis samazina, bet gan palielina malumedības un neiecietību:

(https://www.researchgate.net/publication/302978817_Blood_does_not_buy_goodwill_Allowing_culling_increases_poaching_of_a_large_carnivore)

Atbilde: Netiek apstrīdēts, tikai šajā piemērā vilku medības ir bijušas uz laiku aizliegtas un tad atļautas, tāpēc arī Latvijā nav plānotas lielo plēsēju medību aizliegšana bez pamatojuma.

63. komentārs: 38.lpp. – ja lūšu populācija ir 12% viengadīgo dzīvnieku (tas ir, 30-60 indivīdu no 300-600 lūšu lielas populācijas vasarā), tad kā populācija var būt augoša, ja katru gadu nošauj 100 pieaugušos lūšus (līdz 2015.gadam)?

Atbilde: Pieaugušos lūšus veido vairākas vecumklases – 2gadīgi, 3gadīgi, 4gadīgi utt. līdz vismaz 9 gadiem. Vecāki dzīvnieki monitoringa norises periodā netika konstatēti, bet tas nenozīmē, ka tādu vispār nav. 100 lūšus nomedī no visām šīm vecumklasēm kopā ņemot, turklāt viengadīgo grupā nomedī salīdzinoši ļoti maz. Viengadīgie lūši ir arī mobilāki un var ātri aizņemt nomedīto vecāko lūšu teritorijas.

64. komentārs: 22.lpp. – vai pastāv pārošanās starp Igaunijas un Lietuvas lūšiem (populācijas definīcija ietver pazīmi, ka tai piederošie indivīdi pārojas savā starpā)? Vai arī ir tā, ka nepārojas, jo no Igaunijas ienākošos lūšus apšauj Latvijā – līdz ar to Igaunijas lūši nenonāk Lietuvā. Ja tā, tad jocīgi runāt par Baltijas populāciju. Lietuvā ir nevis 3% no 1600 Baltijas lūšiem, bet gan 10%, jo 2015.gada februārī uzskaitīja 97 lūšus (tas ir, pirms dzimst mazuļi maijā). Tagad varētu būt jau 150 lūšu.

Atbilde: Populācijas jēdziens nav attiecināms tikai šauri uz kādu valstu robežā notiekošu vai nenotiekošu procesu. Komentārā minētais definīcijas skaidrojums ir neprecīzs. Par Baltijas lūšu populāciju – lūdzu skat. Kaczensky et al. 2013

65. komentārs: No tiem iekārotajiem 100 000 eiro daļu varētu izlietot lai apmaksātu LV monitoringa zinātnisko auditu (piemēram, Urs Breitenmoser) un lai to socioloģisko aptauju veic jomas speciālisti (15 000 eiro – tiešām??). 10 000 eiro par sabiedrības informēšanu, kas sastāvēs no J.Ozoliņa PowerPoint prezentācijas 30 slaidiem???

Atbilde: Sabiedrības informēšanas aktivitātes veicējus skat. SAP 69 lpp. Aptaujas veicējs SAP nav norādīts – līdz ar to ikvienam ir iespēja pieteikties nodrošināt aptaujas veikšanu.